

УДК 343

Y. Osichuk

OBJECT OF A CRIME UNDER ARTICLE 384 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Ю.В. Осічнюк

доктор філософських наук,
професор кафедри суспільних наук
ВНЗ «Національна академія управління»

ОБЪЕКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 384 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання, що стосуються об'єкта злочину завідомо неправдиве показання, мають важливе значення для теорії кримінального права та правозастосовної діяльності і тому потребують подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями, що стосуються об'єкта злочину взагалі та, зокрема, об'єктом злочину, передбаченого ст. 384 КК України, займалися такі вчені, як: В.І. Борисов, В.І. Тютюгін, О.І. Габро, В.Я. Тацій та ін. Проте ця проблема до цього часу не знайшла свого остаточного рішення.

Мета статті полягає у з'ясуванні об'єкта злочину завідомо неправдиві показання.

Основні результати дослідження. Кожен злочин посягає на певний об'єкт, завдає йому істотної шкоди або ставить під загрозу завдання такої шкоди цим суспільним відносинам [149, с. 52; 2, с. 302]. Виходячи з цього, можна стверджувати, що злочинне діяння неможливе без об'єкта, проти якого воно спрямоване.

Перш ніж перейти до дослідження безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, слід зазначити, що питання про об'єкт злочину взагалі в науці кримінального права є одним з найбільш дискусійних. У той же час конкретизація об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, дозволяє, поряд з іншими, виробити підстави і критерії вибору об'єктів кримінально-правової охорони та засобів їх захисту [3, с. 22].

У науці кримінального права існують різні підходи до розуміння об'єкта складу злочину. Слід зазначити, що В.К. Грищук поділяє наукові концепції об'єкта злочину на: історичні та сучасні. До найбільш поширених історичних концепцій об'єкта злочину в теорії кримінального права вчений відносить: 1) об'єкт злочину – суб'єктивне право (В.Д. Спасович); 2) об'єкт злочину – захищений інтерес (Ф. Ієрінг, Ф. Ліст, Б.С. Нікіфоров); 3) об'єкт злочину – блага та інтереси, що охороняються законом (правові блага) (А.Н. Круглевский,

Г.В. Колоколов, Є.Я. Нимировський); 4) об'єкт злочину – безпека і добробут громадян (О.Ф. Кістяківський); 5) об'єктом злочину є: а) правові норми і конкретні блага та інтереси (М.Д. Сергієвський); б) посереднім об'єктом є порушений припис, норма, а безпосереднім об'єктом – суспільне ставлення, що є реальним проявом цього припису (І.Я. Фойніцький); в) з формального боку є блага та інтереси, що охороняються цією нормою (Л.С. Білогриць–Котляревський); г) норми права в її реальному бутті (М.С. Таганцев); 6) об'єкт злочину – окремі особи чи групи осіб (П.Д. Калмиков); 7) об'єкт злочину – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини (А.А. Піонтковський, Є.А. Фролов) [4, с. 159–164].

Серед найбільш поширених сучасних концепцій об'єкта складу злочину в теорії кримінального права В.К. Грищук виділяє такі: 1) об'єкт злочину – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини (В.Я. Тацій, М.Й. Коржанський, М.І. Бажанов, А.В. Савченко, Б.О. Кирись, В.О. Навроцький, Н.О. Гуророва, Ю.Л. Шевцов та ін.); 2) об'єкт злочину – соціальні блага (цінності), що охороняються кримінальним законом (П.С. Матишевський, Є.В. Фесенко, С.Б. Гавриш); 3) об'єкт злочину – людина незалежно від розумового розвитку, соціального статусу, тощо (Г.П. Новосьолов); 4) об'єкт злочину – окремі особи або багато осіб (І.Я. Козаченко, З.А. Незнамова); 5) об'єкт злочину – охоронювані кримінальним законом соціально значимі цінності, інтереси, блага (А.В. Пашковська, А.В. Наумов); 6) об'єкт злочину – суспільні відносини, які є відповідним порядком встановлені приписами правових норм, а також соціальні блага (Г.В. Чеботарьова); 7) об'єкт злочину уявний – соціальна оболонка є завжди першим об'єктом, а всі інші об'єкти перебувають у середині цієї оболонки (В.М. Трубніков); 8) об'єкт злочину – охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин (О.М. Костенко, П.П. Андрушко, А.В. Ландіна); 9) об'єкт злочину – особливо цінні суспільні відносини, які охороняються кримінальним законом [4, с. 166]. Цей підхід отримав поширення в теорії кримінального права і його прихильниками є: В.Н. Грищук [4, с. 166], Я.М. Брайнін [5, с. 70], В.М. Кудрявцев [6, с. 130], А.А. Музика [7, с. 25], Л.В. Левицька, Т.О. Мудрак, О.В. Сіренко, П.В. Цимбал [8, с. 18], В.В. Кузнєцов О.Ф. Штанько [9, с. 79], В.К. Матвійчук [10, с. 157–58].

Крім названих вище сучасних концепцій об'єкта, існують і інші. Так, С.Я. Лиховою підтримується і розвивається концепція, де об'єктом злочину є правовідносини [11, с. 79]. Натомість В.П. Ємельянов називає об'єктом злочину охоронювані кримінальним законом конкретні сфери життєдіяльності людей, які і виступають безпосередніми об'єктами злочинів як реальних явищ дійсності [12, с. 214–215].

У юридичній літературі пропонується й інша періодизація розвитку концепцій об'єкта злочину. Виходячи з періодизації, приєднаємося до дослідників, які об'єкт злочину розглядають саме з позиції теорії суспільних відносин. Представниками цієї теорії є, зокрема, В.Я. Тацій, В.К. Грищук, В.К. Матвійчук, А.А. Музика, М.Й. Коржанський, В.О. Навроцький та ін.

Користуючись триступеневою класифікацією об'єктів злочинів, визначимо місце норми, що досліджується (ст. 384 КК), у системі Особливої части-

ни КК України. Для цього потрібно правильно встановити родовий і безпосередні об'єкти складів злочинів, передбачених ст. 384 КК. Класифікація ґрунтується на співвідношенні філософських категорій: загального, особливо-го та окремого і, відповідно, включає три рівні: загальний, родовий, безпосередній об'єкт [13, с. 56–57; 6, с. 81–82; 14, с. 60–62; 15, с. 124–125]. Така тричленна класифікація об'єктів злочинів підтримується переважною більшістю науковців. Відповідно до цієї класифікації, з позиції прихильників концепції об'єкт злочину – суспільні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону: загальний об'єкт – вся сукупність суспільних відносин, що поставлені під охорону кримінального закону; родовий – група суспільних відносин, тотожних або однорідних за своєю сутністю; безпосередній – конкретні суспільні відносини, які охороняються кримінально-правовою нормою.

Стосовно досліджуваних відносин, на які посягають діяння, передбачені ст. 384 КК, існують такі твердження: 1) це відносини, що забезпечують: а) нормальну діяльність органів дізнання, слідства і прокуратури в сфері кримінального судочинства; б) нормальну діяльність суду з відправлення правосуддя з кримінальних і цивільних справ; в) нормальну діяльність органів, які здійснюють виконання рішень і вироків і призначених у них покарань [16, с. 309]; 2) що пов'язані з інтересами правосуддя особисті та суспільні цінності, що охороняються окремими статтями розділів 2 та 8 Конституції, а також окремими статтями Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів України [17, с. 591]; 3) що пов'язані з регламентованою законодавством та іншими нормативними актами діяльністю стосовно здійснення правосуддя органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури, суду, а також установ, що виконують судові вироки, рішення, ухвали і постанови [18, с. 454]; 4) що забезпечують нормальну діяльність суду і органів прокуратури, дізнання, попереднього слідства, а також органів, що виконують судові рішення (в широкому розумінні слова, включаючи і вироки і інші судові акти) з реалізації цілей і завдань правосуддя [19, с. 442]; 5) що забезпечують нормальне функціонування органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду, а також установ, що виконують судові вироки, рішення, ухвали і постанови [20, с. 580]; 6) що забезпечують здійснення державної влади [21, с. 22]; 7) що забезпечують інтереси правосуддя і інтереси особи [22, с. 20]; 8) з відправлення правосуддя згідно з порядком, цілями і завданнями, установленими в законі [23, с. 90]; 9) що забезпечують нормальне функціонування органів правосуддя [24, с. 17]; 10) ними є інтереси соціалістичного правосуддя, якими охоплюються як інтереси безпосереднього відправлення правосуддя судом, так і діяльність органів, що сприяють здійсненню завдань правосуддя [25, с. 5]; 11) з правильної діяльності суду по здійсненню цілей і завдань правосуддя і органів, що в цьому йому сприяють [26, с. 7]; 12) з правильного відправлення правосуддя тільки судом, виключаючи діяльність органів дізнання і попереднього слідства [27, с. 18]; 13) з діяльності суду по вирішенню завдань і досягненню цілей правосуддя, а також правильна діяльність органів, що сприяють в цьому суду (тобто органів дізнання, попереднього слідства і органів, що забезпечують виконання судових рішень у цивільних і кримінальних справах) [28, с. 90–91]; 14) правильної,

заснованої на законі діяльності суду, прокуратури і органів досудового слідства, а також діяльність виправно-трудоустанов [29, с. 324]; 15) з нормальної діяльності органів правосуддя (при цьому під органами, що здійснюють правосуддя, закон має на увазі не тільки суд, але й органи, що забезпечують для суду можливість об'єктивного і всебічного вирішення справ, що сприяють здійсненню правосуддя [30, с. 399]; 16) що пов'язані з регламентованим законодавством здійсненням правосуддя судами, забезпеченням цієї діяльності органами дізнання, досудового слідства, прокуратури, захисниками і представниками особи, а також установами які виконують судові рішення [31, с. 572]; 17) пов'язані з нормальним функціонуванням не тільки власне судової влади, а й інших органів та осіб, які сприяють діяльності суду щодо здійснення правосуддя і до кола яких належать органи дізнання, досудового слідства, прокуратури, органи виконання судових рішень, вироків, ухвал та постанов, представники адвокатури тощо [32, с. 506]; 18) з нормальної, побудованої на суворій відповідності закону діяльності органів правосуддя [33, с. 779].

Усі зазначені вище точки зору стосовно родового об'єкта злочинів проти правосуддя є дещо суперечливими або не охоплюють кола всіх відносин у досліджуваній сфері, або призводять до помилкового ототожнення об'єкта злочину (суспільних відносин) з предметом злочину або з праввідносинами, іноді це стосується діяння, діяльності або відповідного стану тощо. По-перше, це зумовлено тим, що в авторів відсутнє намагання дослідити внутрішню сторону і зміст відносин, які є об'єктом складів злочинів проти правосуддя, визначити їх співвідношення із суміжними групами суспільних відносин. По-друге, це спричинено тим, що не існує єдиного розуміння правосуддя як об'єкта кримінально-правової охорони. По-третє, по різному розуміють предмет відносин як складову частину об'єкта злочину. І останнє: автори невірно тлумачать положення Конституції і чинного законодавства, ігноруючи науковий підхід до з'ясування й тлумачення тих чи інших явищ, що знаходяться в полі зору нашого дослідження.

До зазначеного вище відступу ми повернемося після аналізу точок зору стосовно визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя. Так, перше визначення (М.І. Бажанова) обмежується відправленням правосуддя з кримінальних і цивільних справ, нормальною діяльністю органів дізнання, слідства, прокуратури та органів виконання рішень і вироків, тобто охоплює не всі суспільні відносини, що передбачені розділом XVIII КК України. Друге визначення (Є.В. Фесенка) без достатнього обґрунтування переводить нашу увагу із суспільних відносин на інтереси правосуддя і суспільні цінності. Третє визначення (Ю.В. Александрова) має позитивне судження, яке пов'язане з регламентованою законодавством та іншими нормативними актами діяльністю зі здійснення правосуддя. Проте і воно дещо звужує перелік суспільних відносин, що стосуються правосуддя (установами, що виконують вироків, рішення, ухвали і постанови). Четверте визначення (А.В. Наумова) подібне до попередніх, але доповнюється реалізацією цілей і завдань правосуддя. Такі ж недоліки притаманні і п'ятому визначенню (О.А. Чумакова). Проте, на відміну від попередніх, де йдеться про «нормальну діяльність», перерахованих суб'єктів відносин, увага

акцентується на «нормальному їх функціонуванні». Шосте визначення (А.В. Галахової) є надто всеохоплюючим і виходить за сукупність відносин, що стосуються правосуддя. Сьоме визначення (Я.М. Кульберги) стосується інтересів правосуддя та інтересів особи, а не суспільних відносин в означеній сфері. Восьме визначення (І.С. Власова) перегукується з дефініцією родового об'єкта, запропонованого Ю.В. Александровим. Дев'яте визначення (М.Н. Голоднюк) обмежує суспільні відносини, що стосуються аналізованої нами сфери, лише нормальним функціонуванням органів правосуддя. Десяте визначення (В.С. Фельдблом) також стосується інтересів, а не суспільних відносин, що суперечить концепції, яка нам імпонує. Одинадцяте визначення (Ш.С. Рашковської) також не охоплює всі суспільні відносини, що стосуються досліджуваної сфери (обмежене лише органами правосуддя та тими що йому сприяють). Дванадцяте визначення (Т.Н. Добровольської) ще вужче, адже йдеться лише про суд, органи дізнання й попереднє слідство. Тринадцяте визначення (автори курсу «Советское уголовное право» за ред. А.А. Пионтковського майже збігається з визначенням М.І. Бажанова, хоча існує певна словесна інтерпретації. Чотирнадцяте визначення (В.Д. Пакунина) необгрунтовано обмежує суспільні відносини, що стосуються правосуддя органами правосуддя. П'ятнадцяте визначення (В.А. Владимірова) також стосується нормальної діяльності органів правосуддя. Найбільш повні визначення означеного об'єкта злочинів – шістнадцяте (Ю.В. Александрова) і сімнадцяте (В.І. Тютюгіна, І.В. Самощенко, В.А. Козака), адже вони стосуються органів правосуддя та інших осіб, які сприяють здійсненню правосуддя. Вісімнадцяте визначення (О.А. Чумакова) знову ж таки обмежує сферу правосуддя лише органами правосуддя.

З метою встановлення родового об'єкта злочинів проти правосуддя звернемося до його структури: 1) це суб'єкти або учасники суспільних відносин; 2) соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність) як зміст відносин; 3) предмет суспільних відносин [34, с. 90]. Суб'єктами суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя, проти яких спрямовується злочинне діяння, є окремі особи – учасники процесуальної діяльності (підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений, свідок, потерпілий, експерт, перекладач, оцінювач, захисник, представник особи та ін.), державні органи (суд, органи дізнання та досудового слідства, тимчасова слідча чи спеціальна тимчасова слідча комісія Верховної Ради, органи та установи відбування покарань), а також їх представники (суддя, слідчий, співробітник дізнання, державної виконавчої служби і т.д.). Це можуть бути як фізичні особи, так і юридичні. Для досягнення мети кримінального судочинства необхідною умовою є не тільки виявлення осіб, які вчинили злочин, притягнення їх до кримінальної відповідальності, а й захист суддів, слідчих, свідків, потерпілих та інших учасників кримінального судочинства від посягань на відносини, що забезпечують їх життя, здоров'я, майно, а також захист їх від незаконного впливу з метою перешкоджання правосуддю [35, с. 254]. Це також стосується усіх судів загальної юрисдикції, спеціалізованих судів (тобто суддів, свідків, експертів, перекладачів тощо).

Вивчення соціальної функції суб'єкта відносин, тобто його прав і обов'язків (статусу), має певну цінність, оскільки з'ясування суб'єктного скла-

ду відносин сприяє визначенню змісту самих відносин, надає можливість оцінити їх характер, обсяг цих відносин і межі дії закону. Отже, робити певний перелік суб'єктів суспільних відносин (об'єкта злочинів проти правосуддя) немає необхідності. Важливо лише зрозуміти, що вони можуть мати різноманітні варіанти, які так чи інакше впливають на зміст відносин і межі кримінальної відповідальності. Про це свідчить і судова практика: суди правильно кваліфікували діяння лише тоді, коли встановлювали суб'єктів відносин, їх соціальний статус (роль) у суспільних відносинах.

У контексті дослідження структури об'єкта злочинів проти правосуддя для усвідомлення змісту цих відносин важливе значення має предмет відносин. Справедливим є твердження, що предметом суспільних відносин є те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують ці відносини [36, с. 79]. Слід звернути увагу на те, що не можна змішувати предмет відносин з предметом зовнішнього світу, їх не можна поспробувати, перенести тому, що це відносини і тільки. Предметом відносин у злочинах проти правосуддя є умови, що забезпечують порядок або охорону. Більш детально це буде розкрито при з'ясуванні безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 384 КК.

Такий підхід до дослідження свідчить про те, що нас цікавлять не будь-які соціальні зв'язки, а зв'язки у межах діяльності з охорони відносин у сфері правосуддя. Зовні зв'язок може проявлятися в таких формах, як діяльність, що стосується забезпечення прав на захист. У деяких випадках соціальний зв'язок, як і самі суспільні відносини, може проявлятися не тільки у вигляді діяльності, а й у «застиглій», пасивній формі [36, с. 80].

Слід звернути увагу на те, що поняття «правосуддя» ширше за поняття «судочинство», «кримінальний процес», оскільки правосуддя охоплює діяльність будь-якого суду, а також органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, органів виконання судових рішень, вироків, ухвал, постанов, органів та осіб, які сприяють діяльності суду щодо здійснення правосуддя [37, с. 29–30]. Закон про кримінальну відповідальність охороняє не всі види діяльності органів правосуддя, а лише діяльність з реалізації завдань і цілей правосуддя.

З усієї діяльності органів, причетних до правосуддя, слід виділити лише ті їхні функції, що забезпечують виконання завдань правосуддя і виокремлення їх з усієї багатогранної діяльності судово-слідчих та інших органів [28, с. 320]. Тому сферою кримінально-правової охорони охоплюються не всі суспільні відносини, що виникають у процесі функціонування органів досудового слідства, прокуратури і суду, органів, які виконують вироків, рішення, постанови, а тільки ті, які з'являються при здійсненні цими органами й особами спеціальних завдань правосуддя. Крім того, варто мати на увазі, що можуть бути вчинені різні злочини, які завдають шкоди нормальній роботі судів та інших правоохоронних органів, але не всі вони будуть злочинами проти правосуддя [38, с. 14]. Норми, що розглядаються, охороняють від посягань нормальну роботу правосуддя не у всіх її проявах, а лише в тих, що безпосередньо стосуються специфічної діяльності органів правосуддя, тобто такої діяльності, яка виділяє органи дізнання, слідства, суду, місць позбавлення волі з числа інших у системі державного апарату і може бути визначена як правильна

діяльність з вирішення завдань з досягнення мети правосуддя [38, с. 14–15]. У цьому контексті слід звернути увагу на те, що Конституція України 1996 р. в ст. 125 визначає, що правосуддя в Україні здійснюється тільки судом, однак визначення поняття «правосуддя» Основний закон не містить [19, с. 58]. Це положення не збігається з назвою розділу XVIII КК і її змістом.

У науковій літературі поняття «правосуддя» визначається як правозастосовна діяльність суду з розгляду і вирішення у встановленому законом процесуальному порядку віднесених до його компетенції цивільних, господарських, кримінальних та адміністративних справ з метою охорони прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів держави [40, с. 514].

Що стосується роботи комісій Верховної Ради, посадові особи (крім Президента України та захисника (захисників) його прав), службові особи, експерти та інші особи, запрошені спеціальною тимчасовою слідчою комісією, попереджаються в письмовій формі про визначену Кримінальним кодексом України відповідальність за відмову особи від давання показань чи пояснень або відмову експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків під час розслідування, що проводиться спеціальною тимчасовою слідчою комісією, а також надання завідомо неправдивих показань чи пояснень, завідомо неправдивого висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, здійсненого перекладачем (стст. 384, 385 КК).

У разі вчинення посадовими особами (крім Президента України та захисника (захисників)), службовими особами, експертами та іншими особами, запрошеними спеціальною тимчасовою слідчою комісією, дій, передбачених частиною 4 ст. 169 Регламенту Верховної Ради України, спеціальна тимчасова слідча комісія направляє відповідні матеріали до органів прокуратури для порушення кримінальної справи. Але необхідно зауважити, що тимчасові комісії, які зараз створені у парламенті, є напівлегітимними. Вони працюють поза правовим полем, адже порядок їх діяльності, відповідно до Конституції, має встановлюватися законом, а такого закону немає. Прийнятий Верховною Радою України Закон України від 15 січня 2009 року № 890 – VI (890–17) [14] (Голос України, 2009 р., 21 березня) «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» заветований Президентом України, оскільки окремі його положення не відповідають Конституції України. Зокрема, викликають заперечення передбачені в законі положення щодо обов'язку надання показань чи пояснень посадовими, службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян та окремими громадянами тимчасовій слідчій комісії, в тому числі в частині покладання на них кримінальної відповідальності за відмову від надання показань чи пояснень тимчасовій слідчій комісії. Таким чином, тимчасовій слідчій комісії фактично надаються функції, які згідно із законодавством України віднесені до компетенції органів слідства та суду. Також необхідно зазначити що Конституційний Суд України вирішив визнати Закон України «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і

тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» від 15 січня 2009 року № 890 – VI (890-17) таким, що не відповідає Конституції України (254 к / 96 – ВР) (є неконституційним), адже при прийнятті Верховною Радою України закону повторно, коли до нього було застосовано право вето, офіційному оприлюдненню та опублікуванню підлягає саме повторно прийнятий закон з датою його повторного прийняття. А зазначення в повторно прийнятому і опублікованому законі іншої дати є порушенням конституційної процедури набрання ним чинності.

На даному етапі розбудови нашої держави дуже важливо, щоб закон про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії був прийнятий й вони працювали в правовому полі. Оскільки ці комісії не здійснюють правосуддя, то неправильним є те, що особи, які перешкоджають їх діяльності у вигляді завідомо неправдивих показань, висновків чи перекладів, несуть відповідальність за ст. 384 КК, що розміщена в розділі «Злочини проти правосуддя». Необхідно або законодавчо визначити, що тимчасові слідчі комісії Верховної Ради мають усі компетенції органів слідства й суду, або ж розмістити відповідну статтю КК про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправдивих показань, висновків чи перекладів, або відмову від давання показань, висновків чи перекладів тимчасовій слідчій комісії Верховної Ради України у розділ «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян».

В.О. Навроцький вважає, що Конституційний Суд України не здійснює правосуддя, а отже, посягання на його діяльність (винесення неправосудного рішення, давання завідомо неправдивих показань тощо) не охоплюється нормами глави КК «Злочини проти правосуддя» [41, с. 8]. До такого висновку приводить і аналіз Закону України від 16 жовтня 1996 року «Про Конституційний Суд України» [42, с. 1–19]. Нормами цього закону визначено, що Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні, його завданням є гарантування верховенства Конституції України. Проте, незважаючи на те, що Конституційний Суд не займається розглядом і вирішенням конкретних справ, що характерно для інших ланок судової системи, провадження в Конституційному Суді регламентоване не загальною процедурою, а спеціальною, закріпленою Законом «Про Конституційний Суд України», а отже, судочинство здійснюється і Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції [43, с. 9]. Про це також свідчать і приписи стет. 1, 2, 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [44].

Отже, під правосуддям слід розуміти виключно діяльність судів у межах їх компетенції на засадах верховенства права, яка забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких видана Верховною Радою України. Натомість у розділі XVIII КК, який має назву «Злочини проти правосуддя» йдеться: 1) про здійснення правосуддя у формах цивільного, господарського чи кримінального судочинства (регламентується цивільно-процесуальним, господарсько-процесуальним та кримінально-процесуальним кодексами України); 2) здійснення

правосуддя у формі адміністративного судочинства (регламентується Кодексом адміністративного судочинства України); 3) діяльність органів і службових осіб, спрямована на примусове виконання рішень судових та інших органів (службових осіб), які здійснюються на підставах у спосіб та межах повноважень, визначених законами та іншими нормативно-правовими актами, виданими відповідно до закону про виконавче провадження, до Кримінально-виконавчого кодексу України тощо; 4) діяльність захисників, представників особи; 5) правозастосовна діяльність, яка спрямована на реалізацію норм права стосовно конкретних життєвих ситуацій; 6) діяльність правоохоронних органів та їх службових осіб (дідання, досудового слідства, прокуратури); 7) охорона законних прав та інтересів громадян, суспільства, держави в процесі судочинства, дідання, досудового слідства та виконання судових рішень.

Виходячи з вищевикладеного, слід зазначити, що назва розділу вужча за зміст розділу XVIII КК, тому під родовим об'єктом злочинів, передбачених цим розділом, слід розуміти суспільні відносини з приводу умов (стосунків), що забезпечують регламентовану законодавством та іншими нормативно-правовими актами діяльність: судів по здійсненню правосуддя; органів дідання, досудового слідства, прокуратури; установ, що виконують судові рішення; осіб, що забезпечують для суду, дідання, досудового слідства повне, всебічне і об'єктивне вирішення справ, з охорони законних прав та інтересів громадян, суспільства, держави в процесі судочинства, дідання, досудового слідства та виконання судових рішень, захисту та представництва особи. Таке визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя, в тому числі й аналізованого складу злочину, зумовлене чинним законодавством, яке встановило межі кримінально-правової відповідальності для досліджуваних відносин.

У наукових публікаціях не завжди чітко визначається безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ст. 384 КК. Розглянемо безпосередній об'єкт діяння, передбаченого ст. 384 КК. Так, одні автори під таким об'єктом розуміють взаємозв'язану групу суспільних відносин: інтереси об'єктивного, повного і правильного розслідування та вирішення судом кримінальних справ [25, с. 4–5]; другі стверджують, що ним є діяльність суду із всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин кримінальної або цивільної справи, органів, що сприяють здійсненню правосуддя (органів дідання, досудового слідства, прокуратури) і тимчасових слідчих або спеціальних комісій Верховної Ради України (основний безпосередній об'єкт), а додатковим – права і охоронювані законом інтереси фізичних і юридичних осіб [31, с. 581]; треті наполягають, що ними є інтереси всебічного, повного і неупередженого розслідування і судового розгляду справ, які можуть бути порушені в результаті завідомо неправдивого показання свідка чи потерпілого, завідомо неправдивого висновку експерта або завідомо неправильного перекладу, зробленого перекладачем [45, с. 467]; четверті відносять до нього відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі [32, с. 507]; п'яті вважають, що це нормальна, побудована на дотриманні закону діяльність органів правосуддя (основний безпосередній об'єкт), а додатковий факультативний об'єкт – охоронювані законом права і інтереси фізичних і юридичних осіб [33, с. 781];

шості переконані, що ними є суспільні відносини, що забезпечують нормальну (законну) діяльність суду, прокуратури, органів попереднього слідства і дізнання (основний безпосередній об'єкт), а також можливий додатковий безпосередній об'єкт – відносини, що забезпечують законні права і інтереси обвинуваченого, потерпілого, позивача, відповідача в цивільному чи кримінальному процесі [21, с. 227]; сьомі впевнені, що ними є діяльність зі здійснення завдань правосуддя того органу, функції якого порушуються вчиненням завідомо неправдивого показання (органу дізнання або попереднього слідства чи суду [46, с. 11]; восьмі обґрунтовують, що ним є інтереси правосуддя (основний безпосередній об'єкт), а додатковим безпосереднім об'єктом можуть виступити інтереси фізичних і юридичних осіб [47, с. 263]; дев'яті наполягають, що ними є нормальна діяльність суду і органів попереднього розслідування з реалізації цілей і завдань правосуддя, тому що завідомо неправдиві показання свідка або потерпілого, а також висновок експерта та неправильний переклад ускладнюють і навіть перешкоджають здійсненню поставлених цілей і завдань [19, с. 477]. Існують й інші точки зору на безпосередній об'єкт, але вони в тій чи іншій мірі, з певною інтерпретацією, повторюють уже зазначені нами.

З метою оптимального визначення безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, необхідно врахувати всі позитивні підходи до розуміння досліджуваних суспільних відносин. У вищенаведених судженнях зазначається, що: 1) об'єктом складу злочину завідомо неправдиве показання слід визнати суспільні відносини (а не інтереси об'єктивного, повного та правильного розслідування кримінальних справ, об'єктивного справедливого та правильного розгляду і вирішення судом кримінальних справ, як зазначає В.С. Фельдблум, а також не діяльність суду та органів, що сприяють здійснення правосуддя тощо – основний безпосередній об'єкт і не права, і охоронювані законом інтереси фізичних і юридичних осіб, як наполягає Ю.В. Александров, не інтереси всебічного, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду справи тощо, як стверджує Є.В. Фесенко, також не одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі, як вважають В.І. Тютюгін, І.В. Самощенко та В.А. Козак, не нормальна діяльність органів правосуддя, а додатковим об'єктом – права та інтереси фізичних і юридичних осіб, як зазначає О.А. Чуваков, не діяльність зі здійснення завдань правосуддя тощо, як зауважує М.Х. Хабібুলлін, також не інтереси правосуддя і не інтереси фізичних і юридичних осіб, як наполягає Ю.І. Кулешов, не нормальна діяльність суду і органів попереднього розслідування з реалізації цілей і завдань правосуддя, як стверджує А. В. Наумов); 2) ці відносини існують у сфері регламентованої законодавством та іншими нормативно-правовими актами діяльності: судів по здійсненню правосуддя; органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, виконавчого провадження, тимчасових слідчих або спеціальних комісій Верховної Ради України, як стверджують Ю.В. Александров, О.А. Чуваков; 3) це відносини з приводу отримання правдивих показань свідка чи потерпілого, правдивого висновку експерта, зробленого правильного перекладу під час дізнання, досудового слідства, здійснення виконавчого провадження або проведення розслідування тимчасовою слідчою чи спеціальною тимчасовою слід-

чою комісією Верховної Ради України або в суді (як стверджують І.В. Тютюгін, І.В. Самощенко, В.А. Козак); 4) ці відносини стосуються створення умов для забезпечення регламентованого законодавством і іншими нормативно-правовими актами отримання правдивих показань свідка чи потерпілого, правдивого висновку експерта, правильного перекладу з метою повного, всебічного й об'єктивного розслідування кримінальних справ, об'єктивного, справедливого розгляду і вирішення судом справ, виконання судових рішень та забезпечення умов з охорони прав і законних інтересів суспільства, держави, фізичних та юридичних осіб (як зазначають В.С. Фельдблюм, Ю.М. Александров, Є.В. Фесенко, В.І. Тютюгін, І.В. Самощенко, В.А. Козак та ін).

Суть розбіжностей і негативних моментів у зазначених вище точках зору полягає в тому, що деякі автори: 1) вбачають в об'єкті не суспільні відносини, а інтереси розслідування чи розгляду і вирішення судом справ (В.С. Фельдблюм, Є.В. Фесенко), інтереси правосуддя та інтереси фізичних та юридичних осіб (Ю.І. Кулешов); 2) зводять об'єкт до діяльності суду та органів, що сприяють здійсненню правосуддя тощо (Ю.В. Александров, М.Х. Хабібুলлін); 3) вбачають не суспільні відносини, а нормальну діяльність органів правосуддя (О.А. Чуваков), нормальну діяльність суду і органів попереднього розслідування тощо (А.В. Наумов); 4) розглядають не відносини, хоча і зазначають, що це відносини, а предмет злочину (В.І. Тютюгін, І.В. Самощенко, В.А. Козак).

Разом із тим, викладене ще не дає можливості дати вичерпну відповідь стосовно безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 384 КК. Необхідно також проаналізувати структурні елементи відносин і предмет, який відноситься до цього складу злочину, а не до об'єкта складу злочину завідомо неправдивих показань і є окремою ознакою, як цілком справедливо зазначає В.К. Матвійчук [48, с. 178–191]. Тому загально визнаним є той факт, що винний при вчиненні цього злочину впливає на предмет відносин і своїми діями порушує або намагається порушити суспільні відносини, тобто завдає їм істотної шкоди.

Візьмемо за основу структуру суспільних відносин, що запропонована в кримінально – правовій літературі, яку пропагує більшість вчених: 1) це суб'єкти (носії) відносин; 2) це предмет, з приводу якого існують відносини (тобто це те, з приводу чого існують відносини); 3) це соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність як зміст відносин) [49, с. 35–48].

У юридичній літературі суб'єкти відносин як структурний елемент об'єкта складу цього злочину (ст. 384 КК) не досліджувалися. Визначення суб'єктів указаних суспільних відносин, а також їх соціальних функцій у цих відносинах дозволить розкрити на науковій основі ті суспільні відносини, які виступають об'єктом цього складу злочину [50, с. 79]. Цю властивість суб'єктів у суспільних відносинах використовує інколи законодавець як для визначення меж дії кримінального закону, так і для вказівки на ті суспільні відносини, що є об'єктом конкретного складу злочину (скажімо, завідомо неправдивого показання). Тобто це стосується відносин, що забезпечують умови діяльності судів зі здійснення правосуддя тощо [25, с. 4–5]. Законодавець такий підхід до складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, не застосував, чим ускладнив наше завдання в

дослідженні зазначеної проблеми, а також у застосуванні цієї статті в практичній діяльності суду та правоохоронних органів. Вивчення кримінальних справ цієї категорії дало змогу встановити, що у всіх випадках (100% справ) одним із суб'єктів відносин обов'язково була фізична особа (людина). Це був свідок, потерпілий, експерт, перекладач, дізнавач, слідчий, прокурор тощо.

З метою встановлення другої сторони суб'єктивного складу цих відносин, ми звернулися до законодавчих і підзаконних актів, а також слідчої і судової практики. Так, аналіз законодавчих і підзаконних актів, що стосуються зазначеної сфери, засвідчив, що іншою стороною суб'єктивного складу таких відносин, які є елементом об'єкта цього діяння, виступають як фізичні, так і юридичні особи відповідно до законодавства України [51; 42; 52; 39; 53; 54; 55; 56]. Цю ж суб'єктивну сторону суспільних відносин підтверджує і вивчення кримінальних справ з 1997 р. по 2011 рік. У 60% цих справ такими суб'єктами виступають органи дізнання, досудового слідства та суди, у 30% – дізнавачі, слідчі, прокурори, 6% – експертні установи, 2% – бюро перекладів, 2% – інші фізичні та юридичні особи. Законодавець до них відносить тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України. Проте це не ставить під сумнів той факт, що учасниками відносин з двох сторін можуть бути і юридичні особи.

Варто зауважити, що робити детальним перелік суспільних відносин не потрібно. Важливо лише зрозуміти, що вони можуть мати різноманітні варіанти, які в тій чи іншій мірі впливають на зміст конкретних відносин і межі кримінальної відповідальності щодо досліджуваного простого і кваліфікованого складів злочину, передбачених ст. 384 КК. Це положення є визначальним і цілком прийнятним. Вивчення кримінальних справ зазначеної категорії та юридичної літератури свідчить, що суди, в основному, правильно кваліфікували діяння, коли встановлювали суб'єктів відносин, їх соціальний статус (роль) у досліджуваних відносинах (як показує ознайомлення з кримінальними справами про завідомо неправдиве показання (74% справ), такі суб'єкти встановлювалися інтуїтивно і додаткові розслідування або нові розгляди у судах не проводилися). Зважаючи на таке становище, необхідно спрямовувати зусилля суддів, правоохоронних органів на обов'язкове дослідження по кожній кримінальній справі суб'єктів відносин, складової суб'єктивного складу об'єкта досліджуваного складу злочину. Також потрібно з'ясувати, чи є відносини між цими суб'єктами такими, що охороняються ст. 384 КК.

Варто підкреслити, що предметом суспільних відносин є явище природи, суспільства, свідомості, на які спрямована пізнавальна діяльність суб'єкта [50, с. 502]. Справедливим є твердження, що предметом суспільних відносин є все те, з приводу чого й у зв'язку з чим існують ці суспільні відносини [57, с. 7; 58, с. 25; 59, с. 40], а не утворення (фізичне тіло, інформація, тощо) що не самі речі й фізичні тіла є предметом відносин, а саме відносини, з приводу яких люди вступають між собою в той чи інший соціальний зв'язок.

Однак предмет складу злочину й предмет відносин у цьому складі злочину не одне і те ж. Для складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, предметом відносин є можливість (умови) для охорони стосунків з отриманням суб'єкта-

ми правдивих показань свідка чи потерпілого, оцінювача стосовно правдивого звіту про оцінку майна, правдивого висновку експерта, правильного перекладу, тобто ті фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий, прокурор, суд, відповідно створені слідчі комісії, органи виконавчого провадження встановлюють правопорушення [60, с. 92]. Такий підхід до дослідження предметів відносин полегшить аналіз третього структурного елемента відносин, а саме: соціального взаємозв'язку, що справедливо розглядається як зміст самих відносин [14, с. 58; 61, с. 24]. Це зв'язок може проявлятися на рівні індивідуальної взаємодії суб'єктів, у взаємодії людських спільнот, а також індивідуумів із спільнотами. Зовні цей соціальний зв'язок проявляється, як показує вивчення названих кримінальних справ і нормативної бази, в таких формах діяльності: в процесуальному порядку попередження (присязі) свідка, потерпілого, оцінювача, експерта і перекладача про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправдивих показань свідка, потерпілого, оцінювача про завідомо неправдивий звіт про оцінку майна, дачі завідомо неправдивого висновку експертом, дачі завідомо неправильного перекладу. Крім того, передбачені приписи і Конституцією України, зокрема ст. 63 Конституції тощо. Існує нормативна база у виконавчому провадженні, яка передбачає права та обов'язки цих органів. Крім того, передбачені права та обов'язки перерахованих суб'єктів відносин у КПК України, ЦПК України, ГПК України, Кодексі адміністративного судочинства України тощо, які визначають межі їх прав та обов'язків; в охороні такого порядку для визначення протидії порушенням приписів ст. 384 КК тощо. Таке твердження має і практичне підґрунтя. Так, вивчення кримінальних справ цієї категорії свідчить, що у 25% справ соціальний зв'язок (взаємодія суб'єктів) характерний для забезпечення процесуального порядку взаємодії суб'єктів відносин, у 75% справ – для охорони умов із забезпечення отримання достовірних доказів.

Взаємозв'язок (соціальний зв'язок) зумовлений потребами (інтересами), які є рушійною силою суб'єктів відносин [57, с. 69]. Викладене свідчить, що інтерес – це певну форма прояву, вираження, реалізація суспільних відносин, тобто через поведінку суб'єктів відносин, а не самі суспільні відносини як результат, тому для визначення безпосереднього об'єкта складу злочину завідомо неправдиве показання повинні враховуватися лише суспільні відносини, що відповідають інтересам усього суспільства, а не інтересам окремої особи на її розсуд чи вподобання. Такими повинні бути позитивні відносини, що поставлені під охорону КК України. Ці питання певною мірою отримали своє з'ясування у зарубіжних джерелах [62; 63; 64; 65; 66; 67].

Висновки. Отже, проведене дослідження доводить, що безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, виступають суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з охорони належного отримання суб'єктами провадження: правдивих показань свідка чи потерпілого, правдивого звіту оцінювача про оцінку майна, правдивого висновку експерта, правильного перекладу від перекладача. Додатковим безпосереднім об'єктом цього складу злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Матвійчук В.К.* Забруднення, засмічення та виснаження водних об'єктів: відповідальність, досудове і судове слідство та запобігання: [монографія] / В.К. Матвійчук, В.М. Присяжний. – К. : КНТ, 2007. – 272 с.
2. *Наумов А.В.* Российское уголовное право: курс лекций: [в 3 т.]. / Анатолий Валентинович Наумов. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – Т. 1: Общая часть. – 2007. – 736 с.
3. *Коржанський М.Й.* Цінність суспільних відносин / М.Й. Коржанський, О.М. Коржанська // Право України. – 2006. – № 12 – С. 20 – 22.
4. *Гришук В.К.* Кримінальне право України: Загальна частина: [навч. посіб. для студ. юрид. фак. вищ. навч. закл.] / Віктор Климович Гришук. – К. : Ін Юре, 2006. – 586 с.
5. *Брайнин Я.М.* Уголовная ответственность и ее основания в советском уголовном праве / Яков Маркович Брайнин. – М. : Госюриздат, 1963. – 281 с.
6. *Кудрявцев В.Н.* Объективная сторона преступления / Владимир Николаевич Кудрявцев. – М. : Госюриздат, 1960. – 244 с.
7. *Музыка А.А.* Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / Анатолий Ананійович Музыка. – К. : Логос, 1998. – 323 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина: [навч. посіб.] / Л.В. Левицька, Т.О. Мудрак, О.В. Сіренко, П.В. Цимбал]. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2005. – 206 с.
9. *Савченко А.В.* Сучасне кримінальне право України: [курс лекцій] / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. – К. : Паливода А.В., 2005. – 640 с.
10. *Матвейчук В.К.* Уголовно-правовая борьба органов внутренних дел с преступным загрязнением водных объектов: [учеб. пособие] / Валерий Константинович Матвейчук. – К. : НИ и РИО Украинской академии внутренних дел, 1992. – 79 с.
11. *Лихова С.Я.* Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (Розділ V. Особливої частини КК України): [монографія] / Софія Яківна Лихова. – К. : Київський ун-т, 2006. – 573 с.
12. *Емельянов В.П.* Терроризм и преступление с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование / Вячеслав Павлович Емельянов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 219 с.
13. *Хохлова І.В.* Кримінальне право України (Загальна частина): [навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти] / І.В. Хохлова, О.П. Шем'яков. – Донецьк : Норд-Прес, 2005. – 217 с.
14. *Тацій В.Я.* Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : [навч. посіб.] / Василь Якович Тацій. – Х. : Українська юридична академія, 1994. – 80 с.
15. Курс советского уголовного права: [в 6 т.] / под ред. А.А. Пионтковского, П.С. Ромашкина, В.М. Чхиквадзе. – М. : Наука, 1970 – Т. 2: Часть общая. Преступление / авт. тома: Андрей Андреевич Пионтковский. – 1970. – 516 с.
16. *Бажанов М.И.* Преступление против правосудия / М.И. Бажанов // Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть Особенная / [А.Я. Светлов, М.И. Бажанов, В.В. Сташис и др.]. – К., 1985. – С. 307–333.
17. *Фесенко Є.В.* Злочини проти правосуддя / Є.В. Фесенко // Кримінальне право України: Особлива частина: підруч. для студ. юрид. вузів і фак. / [Г.В. Андусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та ін.]; за ред. П.С. Матишевського та ін. – К., 1999. – С. 591–637
18. *Александров Ю.В.* Злочини проти правосуддя / Ю.В. Александров // Кримінальне право. Особлива частина: підруч. / [Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін.]; відп. ред. В.І. Шакун; НАВСУ. – К., 1998. – С. 458–509.

19. *Наумов А.В.* Российское уголовное право: курс лекций: [в 3 т.] / Анатолий Валентинович Наумов. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – Т. 3: Особенная часть (главы XI – XXI). – 2007. – 656 с.

20. *Чуваков О.А.* Преступления против правосудия / О.А. Чуваков // Уголовное право Украины. Общая и Особенности части: [учебник] / под ред. засл. деяк. науки и техники Украины, докт. юрид. наук, проф. Е.Л. Стрельцова. – К. : Одиссей, 2002. – С. 580 – 618.

21. Преступления против правосудия / [Александров А.Н., Антонов Ю.И., Галахова А.В. и др.]; под ред. канд. юрид. наук А.В. Галаховой. – М. : Норма, 2005. – 416 с.

22. *Кульберг Я.М.* Преступление против правосудия / Яков Моисеевич Кульберг. – М. : Госюриздат, 1962. – 63 с.

23. *Власов И.С.* Об объекте преступления против правосудия / И.С. Власов // Ученые записки Всесоюзного научно-исследовательского института советского законодательства. – М., 1964. – Вып. 1 (18). – С. 90–96.

24. *Голоднюк М.Н.* Вопросы развития законодательства о преступлениях против правосудия / М.Н. Голоднюк // Весник МГУ. Сер. 11. Право. – 1996. – № 6. – С. 16–25.

25. *Фельдблюм В.С.* Уголовная ответственность за заведомо ложное показание: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.715. «Уголовное право и уголовный процесс» / В.С. Фельдблюм. – М., 1972. – 16 с.

26. *Рашковская Ш.С.* Преступления против правосудия: [учеб. пособие] / Шарлотта Самойловна Рашковская; отв. ред. докт. юрид. наук, проф. Б.В. Здравомыслов. – К. : НИИРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1971. – 103 с.

27. *Добровольская Т.Н.* Понятие советского социалистического правосудия / Т.Н. Добровольская // Ученые записки ВИЮН. – М., 1963. – № 16. – С. 11–19.

28. Курс советского уголовного права: [в 6 т.] / под ред. А.А. Пионтковского, П.С. Ромашкина, В.М. Чхиквадзе. – М. : Наука, 1970 – Т. 6: Часть особенная. Преступления против государственного аппарата и общественного порядка. Военские преступления. – 1971. – 559 с.

29. *Пакутин В.Д.* Преступления против правосудия / В.Д. Пакутин // Уголовное право. Часть особенная / под ред. М.И. Ковалева, М.А. Ефимова, Е.Н. Фролова. – М., 1969. – С. 321–329.

30. *Владимиров В.А.* Преступления против правосудия / В.А. Владимиров // Советское уголовное право. Часть Особенная / отв. ред. Н.И. Загородников. – М., 1973. – С. 397–408.

31. *Александров Ю.В.* Злочини проти правосуддя / Ю.В. Александров // Кримінальне право України. Особлива частина: підруч. / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.]; за заг. ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – [2-ге вид., переробл. та допов.]. – К., 2008. – С. 571–599.

32. *Тютюгін В.І.* Злочини проти правосуддя / В.І. Тютюгін, І.В. Самощенко, В.А. Козак // Кримінальне право України: Особлива частина: підруч. / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [4-ге вид., переробл. і допов.]. – Х., 2010. – С. 506 – 536.

33. *Чуваков О.А.* Преступления против правосудия / О.А. Чуваков // Уголовный кодекс Украины: науч. – практ. комментарий / отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – [7-е изд., перераб. и доп.]. – Х., 2010. – С. 759–809.

34. Кримінальне право України. Загальна частина: [підруч.] / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ – Харків: Юрінком Інтер – Право, 2003. – 416 с.

35. *Габро О.І.* Державний захист та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у судочинстві, за законодавством України / О.І. Габро, Н.С. Карпов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) / Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю. – К., 2007. – № 17. – С. 254–266.

36. *Тацій В.Я.* Об'єкт злочину / В.Я. Тацій // Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. для юрид. вузів і фак. / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.]; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х., 1997. – С. 77–90.

37. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации / отв. ред. Ю.К. Якимович. – СПб. : Р. Асланов, Юридический центр Пресс, 2007. – 890 с.

38. *Александров Ю.В.* Важный гражданский долг / Юрий Валерьянович Александров. – К. : Политиздат Украины, 1982. – 52 с.

39. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: у 2 т. / Банчук О.А., Коліушко І.Б., Корнута Р.І.; за заг. ред. Р.О. Куйбіди. – К. : Книги для бізнесу, 2007. – Т. 1. – 2007. – 552 с.

40. *Александров Ю.В.* Злочини проти правосуддя / Ю.В. Александров // Кримінальне право України. Особлива частина : підруч. / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К., 2004. – С. 514–542.

41. *Навроцький В. О.* Злочини проти правосуддя : [лекції для студ. юрид. факту] / Вячеслав Олександрович Навроцький. – Львів : Юридичний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка, 1997. – 48 с.

42. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272.

43. *Пилипчук П.П.* Законодавство про злочини проти правосуддя потребує вдосконалення / П.П. Пилипчук // Актуальні проблеми вдосконалення кримінального законодавства України: тези доп. міжвідом. наук.-практ. конф., (Київ, 25 травня 2007 року) / [ред. кол.: Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, О.М. Костенко та ін.]. – К., 2007. – С. 6–13.

44. Про судоустрій і статус суддів: Закон України станом на 22 вересня 2010 року: відповідає офіц. текст. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 152 с.

45. Науково практичний коментар до Кримінального кодексу України: [у 2 т.] / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-те вид., перероб. та доп.]. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – Т. 2. – 2009. – 624 с.

46. *Хабибуллин М.Х.* Ответственность за заведомо ложный донос и заведомо ложное показание по советскому уголовному праву / Миннула Халиуллович Хабибуллин. – Казань : Казан. ун-т, 1975. – 160 с.

47. *Кулешов Ю.И.* Преступления против правосудия / Ю.И. Кулешов // Полный курс уголовного права: в 5 т. / под ред. докт. юрид. наук, проф., засл. деят. науки РФ А.И. Кулешова. – СПб., 2008. – Т. 5. – С. 194–339.

48. *Матвійчук В.К.* Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): [монографія] / Валерій Константинович Матвійчук. – К. : Азимут – Україна, 2005. – 464 с.

49. *Кузнецова Н.Ф.* Преступление, состав преступления уголовно-правовой охраны / Н.Ф. Кузнецова // Вестник МГУ. Сер. Право. – 1967. – № 4. – С. 35 – 48.

50. *Тацій В.Я.* Преступления против природных богатств СССР / В.Я. Тацій // Уголовное право УССР: Особенная часть: [учебник] / под ред. М.И. Бажанова и др. – К., 1989. – С. 285–304.

51. Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 15 січня 2009 року № 890-VI // Офіційний вісник України. – 2009. – № 22. – Ст. 694.

52. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики / [науч. ред., предисл. докт. юрид. наук, проф. И.М. Рагимова; пер. с азерб. Б.Э. Аббасова]. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 325 с.

53. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.

54. Кримінальний кодекс України : прийнятий 28 грудня 1960 року: офіц. текст зі змінами та доп. за станом на 1 лют. 1993 року. – К. : України, 1993. – 183 с.

55. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.

56. Конституція України: станом на 15 серп. 2011 р.: відповідає офіц. тексту / Верховна Рада України. – К. : Право-інформ, 2011. – 48 с.: табл. – (Серія «Юридична бібліотека»).

57. *Никифоров Б.С.* Объект преступления по советскому уголовному праву / Борис Сергеевич. Никифоров. – М. : Госюриздат, 1960. – 229 с.

58. *Коржанский Н.И.* Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Николай Иосипович Коржанский. – М. : Акад. МВД СССР, 1980. – 248 с.

59. *Коржанський М.Й.* Об'єкт і предмет злочину: [монографія] / Микола Йосипович Коржанський. – Дніпропетровськ : Юридична академія МВС; Ліра ЛТД, 2005. – 252 с.

60. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України / В.К. Матвійчук, І.О. Харь; за заг. ред. В.К. Матвійчука. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 460 с.

61. *Жевлаков Э.Н.* Понятие экологических преступлений. Объект и система / Э.Н. Жевлаков // Проблема борьбы с экологическими правонарушениями в свете решений XXVII съезда КПСС. – М., 1990. – С. 5 – 24.

62. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and D.J., prof. N.F. Kuznetsova; introduction by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. – St. Petersburg : «Yuridichesky Center Press», 2001. – 234 p.

63. The Latvian Penal Code / edited and introduction by candidate of law A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Latvian by candidate of law A.I. Lukashov. – St. Petersburg : «Yuridichesky Center Press», 2001. – 313 p.

64. The Estonian Penal Code / edited and translated by V.V. Zapevalov, introduction by candidate of law, assistant professor of St-PSU № 1 Matsnev. – St. Petersburg : «Yuridichesky Center Press», 2001. – 262 p.

65. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. – St. Petersburg : “Yuridichesky Center – Press”, 2002. – 366 p.

66. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. – St. Petersburg : “Yuridichesky Center – Press”, 2002. – 366 p.

67. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. – St. Petersburg : “Yuridichesky Center – Press”, 2001. – 298 p.

REFERENCES

1. *Matviichuk V.K.* Zabrudnennia, zasmichennia ta vysnazhennia vodnykh ob'ektiv: vidpovidalnist, dosudove i sudove slidstvo ta zapobihannia: [monohrafiia] / V.K. Matviichuk, V.M. Prysiaznyi. – K. : KNT, 2007. – 272 s.
2. *Naumov A.V.* Rossijskoe ugolovnoe pravo: kurs lekcij: [v 3 t.]. /Anatolij Valentinovich Naumov. – [4-e izd., pererab. i dop.]. – M. : Volters Kluver, 2007. – T. 1: Obshhaja chast'. – 2007. – 736 s.
3. *Korzhanskyi M.Y.* Tsinnist suspilnykh vidnosyn / M.Y. Korzhanskyi, O.M. Korzhanska // Pravo Ukrainy. – 2006. – № 12 – S. 20 – 22.
4. *Hryshchuk V.K.* Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: [navch. posib. dlia stud. yuryd. fak. vyshch. navch. zakl.] / Viktor Klymovych Hryshchuk. – K. : In Yure, 2006. – 586 s.
5. *Brajnin Ja.M.* Ugolovnaia otvetstvennost' i ee osnovanija v sovetskom ugolovnom prave / Jakov Markovich Brajnin. – M. : Gosjurizdat, 1963. – 281 s.
6. *Kudrjavcev V.N.* Obektivnaja storona prestuplenija / Vladimir Nikolaevich Kudrjavcev. – M. : Gosjurizdat, 1960. – 244 s.
7. *Muzyka A.A.* Vidpovidalnist za zlochyny u sferi obihu narkotychnykh zasobiv / Anatolii Ananiiovych Muzyka. – K. : Lohos, 1998. – 323 s.
8. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: [navch. posib.] / L.V. Levytska, T.O. Mudrak, O.V. Sirenko, P.V. Tsymbal]. – Irpin : Natsionalna akademiia DPS Ukrainy, 2005. – 206 s.
9. *Savchenko A.V.* Suchasne kryminalne pravo Ukrainy: [kurs leksii] / A.V. Savchenko, V.V. Kuznietsov, O.F. Shtanko. – K. : Palyvoda A.V., 2005. – 640 s.
10. *Matvejchuk V.K.* Ugolovno-pravovaja bor'ba organov vnutrennih del s prestupnym zagrjazneniem vodnyh ob'ektov: [ucheb. posobie] / Valerij Konstantinovich Matvejchuk. – K. : NI i RIO Ukrainskoj akademii vnutrennih del, 1992. – 79 s.
11. *Lykhova S.Ya.* Zlochyny u sferi realizatsii hromadianskykh, politychnykh ta sotsialnykh prav i svobod liudyny i hromadianyna (Rozdil V. Osoblyvoi chastyny KK Ukrainy): [monohrafiia] / Sofiia Yakivna Lykhova. – K. : Kyivskiy un-t, 2006. – 573 s.
12. *Emel'janov V.P.* Terrorizm i prestuplenie s priznakami terrorizirovanija: ugolovno-pravovoe issledovanie / Vjacheslav Pavlovich Emel'janov. – SPb. : Juridicheskij centr Press, 2002. – 219 s.
13. *Khokhlova I.V.* Kryminalne pravo Ukrainy (Zahalna chastyna): [navch. posib. dlia stud. yuryd. spets. vyshch. zakl. osvity] / I.V. Khokhlova, O.P. Shemiakov. – Donetsk : Nord-Pres, 2005. – 217 s.
14. *Tatsii V.Ya.* Obiekt i predmet zlochyynu v kryminalnomu pravi Ukrainy : [navch. posib.] / Vasyl Yakovych Tatsii. – Kh. : Ukrainska yurydychna akademiia, 1994. – 80 s.
15. Kurs sovetskogo ugolovnogo prava: [v 6 t.] / pod red. A.A. Piontkovskogo, P.S. Romashkina, V.M. Chhikvadze. – M. : Nauka, 1970 – T. 2: Chast' obshhaja. Prestuplenie / avt. toma: Andrej Andreevich Piontkovskij. – 1970. – 516 s.
16. *Bazhanov M.I.* Prestuplenie protiv pravosudija /M.I. Bazhanov // Ugolovnoe pravo Ukrainskoj SSR na sovremennom jetape. Chast' Osobennaja / [A.Ja. Svetlov, M.I. Bazhanov, V.V. Stashis i dr.]. – K., 1985. – S. 307 – 333.
17. *Fesenko Ye.V.* Zlochyny proty pravosuddia / Ye.V. Fesenko // Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna: pidruch. dlia stud. yuryd. vuziv i fak. / [H.V. Andusiv, P.P. Andrushko, S.Ya. Lykhova ta in.]; za red. P.S. Matyshevskoho ta in. – K., 1999. – S. 591–637
18. *Aleksandrov Yu.V.* Zlochyny proty pravosuddia / Yu.V. Aleksandrov // Kryminalne pravo. Osoblyva chastyna: pidruch. / [Yu.V. Aleksandrov, V.I. Antypov, M.V. Volodko ta in.]; vidp. red. V.I. Shakun; NAVSU. – K., 1998. – S. 458–509.

19. *Naumov A.V.* Rossijskoe ugovolnoe pravo: kurs lekcij: [v 3 t.]. / Anatolij Valentinovich Naumov. – [4-e izd., pererab. i dop.]. – M. : Volters Kluver, 2007. – T. 3: Osobennaja chast' (glavi XI – XXI). – 2007. – 656 s.

20. *Chuvakov O.A.* Prestuplenija protiv pravosudija / O.A. Chuvakov // Ugovolnoe pravo Ukrainy. Obshhaja i Osobennye chasty: [uchebnik] / pod red. zasl. dejak. nauki i tehniki Ukrainy, dokt. jurid. nauk, prof. E.L. Strel'cova. – K. : Odiseej, 2002. – S. 580–618.

21. Prestuplenija protiv pravosudija / [Aleksandrov A.N., Antonov Ju.I., Galahova A.V. i dr.]; pod red. kand. jurid. nauk A.V. Galahovoj. – M. : Norma, 2005. – 416 s.

22. *Kul'berg Ja.M.* Prestuplenie protiv pravosudija / Jakov Moiseevich Kul'berg. – M. : Gosjurizdat, 1962. – 63 s.

23. *Vlasov I.S.* Ob obekte prestuplenija protiv pravosudija / I.S. Vlasov // Uchenye zapiski Vsesojuznogo nauchno-issledovatel'skogo instituta sovetskogo zakonodatel'stva. – M., 1964. – Vyp. 1 (18). – S. 90–96.

24. *Golodnjuk M.N.* Voprosy razvitija zakonodatel'stva o prestuplenijah protiv pravosudija / M.N. Golodnjuk // Vesnik MGU. Ser. 11. Pravo. – 1996. – № 6. – S. 16–25.

25. *Fel'dbljum V.S.* Ugolovnaja otvetstvennost' za zavedomo lozhnoe pokazanie: avtoref. diss. na soiskanie uchenoj stepeni kand. jurid. nauk: spec. 12.715. "Ugolovnoe pravo i ugolovnyj process" / V.S. Fel'dbljum. – M., 1972. – 16 s.

26. *Rashkovskaja Sh.S.* Prestuplenija protiv pravosudija: [ucheb. posobie] / Sharlotta Samojlovna Rashkovskaja; otv. red. dokt. jurid. nauk, prof. B.V. Zdravomyslov. – K. : NIIRIO Kievskoj vysshej shkoly MVD SSSR im. F. Je. Dzerzhinskogo, 1971. – 103 s.

27. *Dobrovol'skaja T.N.* Ponjatie sovetskogo socialisticheskogo pravosudija / T.N. Dobrovol'skaja // Uchenye zapiski VIJuN. – M., 1963. – № 16. – S. 11–19.

28. Kurs sovetskogo ugolovnogo prava: [v 6 t.] / pod red. A.A. Piontkovskogo, P.S. Romashkina, V.M. Chhikvadze. – M. : Nauka, 1970 – T. 6: Chast' osobennaja. Prestuplenija protiv gosudarstvennogo apparata i obshhestvennogo porjadka. Voinskie prestuplenija. – 1971. – 559 s.

29. *Pakutin V.D.* Prestuplenija protiv pravosudija / V.D. Pakutin // Ugovolnoe pravo. Chast' osobennaja / pod red. M.I. Kovaleva, M.A. Efimova, E.N. Frolova. – M., 1969. – S. 321–329.

30. *Vladimirov V.A.* Prestuplenija protiv pravosudija / V.A. Vladimirov // Sovetskoe ugovolnoe pravo. Chast' Osobennaja / otv. red. N.I. Zagorodnikov. – M., 1973. – S. 397–408.

31. *Aleksandrov Yu.V.* Zlochyny proty pravosuddia / Yu.V. Aleksandrov // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: pidruch. / [Yu.V. Aleksandrov, O.O. Dudorov, V.A. Klymenko ta in.]; za zah. red. M.I. Melnyka, V.A. Klymenka. – [2-he vyd., pererobl. ta dopov.]. – K., 2008. – S. 571–599.

32. *Tiutiuhin V.I.* Zlochyny proty pravosuddia / V.I. Tiutiuhin, I.V. Samoshchenko, V.A. Kozak // Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna: pidruch. / [Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in.]; za red. V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. – [4-te vyd., pererobl. i dopov.]. – Kh., 2010. – S. 506–536.

33. *Chuvakov O.A.* Prestuplenija protiv pravosudija / O.A. Chuvakov // Ugolovnyj kodeks Ukrainy: nauch. – prakt. kommentarij / otv. red. E.L. Strel'cov. – [7-e izd., pererab. i dop.]. – H., 2010. – S. 759–809.

34. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: [pidruch.] / za red. M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. – Kyiv – Kharkiv : Yurinkom Inter – Pravo, 2003. – 416 s.

35. *Habro O.I.* Derzhavnyi zakhyst ta zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u sudochynstvi, za zakonodavstvom Ukrainy / O.I. Habro, N.S. Karpov // Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka) / Mizhvidomchyi naukovovo-

doslidnyi tseentr z problem borotby z orhanizovanoi zlochynnistiu. – K., 2007. – № 17. – S. 254–266.

36. *Tatsii V.Ya.* Obiekt zlochynu / V.Ya. Tatsii // Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruch. dlia yuryd. vuziv i fak. / [M.I. Bazhanov, Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in.]; za red. profesoriv M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. – Kh., 1997. – S. 77–90.

37. Ugolovno-processual'noe pravo Rossijskoj Federacii / otv. red. Ju.K. Jakimovich. – SPb. : R. Aslanov, Juridicheskij centr Press, 2007. – 890 s.

38. *Aleksandrov Ju.V.* Vazhnyj grazhdanskij dolg / Jurij Valer'janovich Aleksandrov. – K. : Politizdat Ukrainy, 1982. – 52 s.

39. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar: u 2 t. / Banchuk O.A., Koliushko I.B., Kornuta R.I.; za zah. red. R.O. Kuibidy. – K. : Knyhy dlia biznesu, 2007. – T. 1. – 2007. – 552 s.

40. *Aleksandrov Yu.V.* Zlochyny proty pravosuddia / Yu.V. Aleksandrov // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : pidruch. / [Yu.V. Aleksandrov, O.O. Dudorov, V.A. Klymenko ta in.]; za red. M.I. Melnyka, V.A. Klymenka. – K., 2004. – S. 514–542.

41. *Navrotskyi V.O.* Zlochyny proty pravosuddia : [leksyii dlia stud. yuryd. fak-tu] / Viacheslav Oleksandrovych Navrotskyi. – Lviv : Yurydychnyi fakultet Lvivskoho derzhavnogo universytetu im. Ivana Franka, 1997. – 48 s.

42. Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 zhovtnia 1996 roku // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1996. – № 49. – St. 272.

43. *Pylypchuk P.P.* Zakonodavstvo pro zlochyny proty pravosuddia potrebuie vdoskonalennia / P.P. Pylypchuk // Aktualni problemy vdoskonalennia kryminalnogo zakonodavstva Ukrainy: tezy dop. mizhvidom. nauk.-prakt. konf., (Kyiv, 25 travnia 2007 roku) / [red. kol.: Ye.M. Moiseiev, O.M. Dzhuzha, O.M. Kostenko ta in.]. – K., 2007. – S. 6–13.

44. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy stanom na 22 veresnia 2010 roku: vidpovidaie ofits. tekst. – K. : Alerta; KNT; TsUL, 2010. – 152 s.

45. Naukovo praktychnyi komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy: [u 2 t.] / za zah. red. P.P. Andrushka, V.H. Honcharenka, Ye.V. Fesenko. – [3-tie vyd., pererob. ta dop.]. – K. : Alerta; KNT; TsUL, 2009. – T. 2. – 2009. – 624 s.

46. *Habibullin M.H.* Otvetstvennost' za zavedomo lozhnyj donos i zavedomo lozhnoe pokazanie po sovetскому уголовному праву / Minnula Haliulloviich Habibullin. – Kazan': Kazan. un-t, 1975. – 160 s

47. *Kuleshov Ju.I.* Prestuplenija protiv pravosudija / Ju.I. Kuleshov // Polnyj kurs ugovnogo prava: v 5 t. / pod red. dokt. jurid. nauk, prof., zasl. dejat. nauki RF A.I. Kuleshova. – SPb., 2008. – T. 5. – S. 194 – 339.

48. *Matviichuk V.K.* Kryminalno-pravova okhrona navkolyshnogo pryrodnoho seredovyscha (kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslidzhennia): [monohrafiia] / Valerii Konstantynovych Matviichuk. – K. : Azymut – Ukraina, 2005. – 464 s.

49. *Kuznecova N.F.* Prestuplenie, sostav prestuplenija ugovno-pravovoj ohrany / N.F. Kuznecova // Vestnik MGU. Ser. Pravo. – 1967. – № 4. – S. 35–48.

50. *Tacij V.Ja.* Prestuplenija protiv prirodnykh bagatstv SSSR / V.Ja. Tacij // Ugolovnoe pravo USSR: Osobennaja chast': [uchebnik] / pod red. M.I. Bazhanova i dr. – K., 1989. – S. 285–304.

51. Pro tymchasovi slidchi komisii, spetsialnu tymchasovu slidchu komisiiu i tymchasovi spetsialni komisii Verkhovnoi Rady Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 15 sichnia 2009 roku № 890-VI // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – 2009. – № 22. – St. 694.

52. Ugolovnyj kodeks Azerbajdzhanskoj Respubliki / [nauch. red., predisl. dokt. jurid. nauk, prof. I.M. Ragimova; per. s azerb. B.Je. Abbasova]. – SPb. : Juridicheskij centr Press, 2001. – 325 s.

53. Pro vikonavche provadzhennja: Zakon Ukraïni vid 21 kvitnja 1999 roku // Vidomosti Verhovnoi Rady Ukraïny. – 1999. – № 24. – St. 207.

54. Kryminalnyi kodeks Ukraïny : pryiniaty 28 hrudnia 1960 roku: ofits. tekst zi zminamy ta dop. za stanom na 1 liut. 1993 roku. – K. : Ukraïny, 1993. – 183 s.

55. Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukraïny vid 25 liutoho 1994 roku // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukraïny. – 1994. – № 28. – St. 232.

56. Konstytutsiia Ukraïny: stanom na 15 serp. 2011 r.: vidpovidaie ofits. tekstu / Verkhovna Rada Ukraïny. – K. : Pravo-inform, 2011. – 48 s.: tabl. – (Seriia “Yurydychna biblioteka”).

57. *Nikiforov B.S.* Obekt prestuplenija po sovetському ugolovnomu pravu / Boris Sergeevich Nikiforov. – M. : Gosjurizdat, 1960. – 229 s.

58. *Korzhanskij N.I.* Obekt i predmet ugolovno-pravovoj ohrany / Nikolaj Iosipovich Korzhanskij. – M. : Akad. MVD SSSR, 1980. – 248 s.

59. *Korzhanskij M.Y.* Obiekt i predmet zlochynu: [monohrafiia] / Mykola Yosypovych Korzhanskij. – Dnipropetrovsk : Yurydychna akademiia MVS; Lira LTD, 2005. – 252 s.

60. Naukovo-praktychnij komentar do Kryminalno-protseusualnoho kodeksu Ukraïny / V.K. Matviichuk, I.O. Khar; za zah. red. V.K. Matviichuka. – K. : Alerta; KNT; TsUL, 2010. – 460 s.

61. Ponjatje ekologicheskikh prestuplenij. Obekt i sistema / Je.N. Zhevnikov // Problema bor'by s jekologicheskimi pravonarushenijami v svete reshenij XXVII sezda KPSS. – M., 1990. – S. 5–24.

62. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and D.J., prof. N.F. Kuznetsova; introduction by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. – St. Petersburg : «Yuridicheskij Center Press», 2001. – 234 p.

63. The Latvian Penal Code / edited and introduction by candidate of law A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Latvian by candidate of law A.I. Lukashov. – St. Petersburg : «Yuridicheskij Center Press», 2001. – 313 p.

64. The Estonian Penal Code / edited and translated by V.V. Zapevalov, introduction by candidate of law, assistant professor of St-PSU № 1 Matsnev. – St. Petersburg : «Yuridicheskij Center Press», 2001. – 262 p.

65. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. – St. Petersburg : «Yuridicheskij Center – Press», 2002. – 366 p.

66. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. – St. Petersburg : «Yuridicheskij Center – Press», 2002. – 366 p.

67. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. – St. Petersburg : «Yuridicheskij Center – Press», 2001. – 298 p.

Осічнюк Ю.В. Об'єкт злочину, передбаченого статтею 384 Кримінального кодексу України

У статті розглядаються питання, що стосуються об'єкта злочину завідомо неправдиве показання. Автор статті наголошує на важливості цих питань для теорії

кримінального права та правозастосовної діяльності. Аналізуються підходи до розуміння об'єкта злочину.

Ключові слова: об'єкт злочину, завідомо неправдиве показання, суспільні відносини, класифікація об'єктів злочинів, родовий об'єкт злочину, безпосередній об'єкт злочину.

Осичнюк Ю.В. Объект преступления, предусмотренного статьей 384 Уголовного кодекса Украины

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся объекта преступления заведомо ложное показание. Автор статьи настаивает на важности этих вопросов для теории уголовного права и правоприменительной деятельности. Анализируются подходы к пониманию объекта преступления.

Ключевые слова: объект преступления, заведомо ложное показание, общественные отношения, классификация объектов преступлений, родового объект преступления, непосредственный объект преступления.

Osichniuk Y. Object of a Crime under Article 384 of the Criminal Code of Ukraine

In this article, an object of a crime of a willful false testimony is researched. The author proves the importance of the research for the theory of criminal law and law enforcement practice. In this context the author provides insight into different approaches to the understanding of an object of crime.

Keywords: Object of a Crime; Willful False Testimony; Social Relations; Classification of Objects of Crimes; Generic Object of a Crime; Direct Object of a Crime

Стаття надійшла до редакції 09.12.2016.